

Primorcev, brezpogojen zagovornik maternega jezika in ponosen Primorec.

Tudi po upokojitvi je bil kljub bolezni neprestano dejaven. Čeprav je dolga leta živel ob morju, je ostal do konca navezan na svojo pivško pokrajino.

V Eseju o naših krajih je zapisal:

»In tako se zmerom znova vračam v naše kraje, v spominih ali zares. Mislim, da je navezanost na rojstni kraj nekaj iracionalnega, nekaj, kar se z razumom težko pojasni, nekaj, kar je prvobitnejše kot razum in je dano tudi živalim, npr. lastovkam, ki zmeraj znova in nezmotljivo najdejo svoje gnezdo.«

Tam je zdaj našel svoj mir tudi on.

P.S.: Točno mesec dni po smrti prof. Silva Faturja smo se v lucijski knjižnici zbrali v lepem številu in se pogovarjali o njem. Bil je prijeten večer, topel, prepreden s spomini. O njem smo govorili: gospa Zavnikova, nekdanja direktorica Librisa, profesor Jože Hočevár, profesorica Alenka Aškerc Mikeln in jaz, upokojena učiteljica slovenščine Ivica Eller.

Večer sta obiskala tudi njegova žena Nada in sin Peter.

Razveseljivo je bilo, da so prišli v velikem številu šolniki, upokojeni, pa tudi mlajši.

dr. Vera Tuta Ban | Slavistično društvo Trst-Gorica-Videm

Silvo Fatur in utrjevanje slovenščine med Slovenci v Italiji

Moj prispevek naj osvetli uspešna prizadevanja Silva Faturja za ohranitev in čim boljši razvoj slovenskega jezika med Slovenci, ki živimo v Italiji.

Leta 1978 je prišel v Trst nov pedagoški svetovalec za slovenski jezik, Silvo Fatur. Dela se je lotil tako, da je najprej hotel od blizu spoznati področje, ki mu je bilo zaupano. Preko ravnateljstev je dobival stike z učitelji in šolami, ki so pri nas sicer majhne po številu učencev, a jih je razmeroma veliko posejanih po našem območju. Prav vsaka šola, čeprav majhna, je nepogrešljiv del v kontekstu slovenske vasi ali tržaškega predmestja, kot so recimo Barkovlje, Sveti Ivan, Škedenj ipd., ker so del kulturne identitete prostora, od zdavnaj naseljenega s slovenskim prebivalstvom. Pri svojih prvih stikih je Silvo Fatur opazoval učitelje in ugotavljal, na koga se bo lahko naslonil pri svojih nadaljnjih korakih. Sledile so organizirane pobude, ki jih je pripravil včasih sam, včasih pa je s svojo avtoriteto, z nasveti in predlogi podprl dejavnosti učiteljev na posameznih šolah. Nastale so trdne vezi, ki so z leti prerasle v pravo prijateljstvo, in nekatere pobude so postale trajne kot recimo Bralna značka ali tekmovalstvo za Cankarjevo priznanje, česar prej nismo imeli.

Silvo Fatur je imel pri svojem delu prav poseben stil, saj je stopil v iskren odnos z učiteljem: od njega je preprosto pri-

čakoval, da se bo udeležil seminarja ali tečaja za strokovno izpopolnjevanje, kar je sicer v italijanskem šolskem sistemu prepuščeno dobri volji posameznika in ni kakorkoli nagraženo niti finančno podprto. Silvo je računal na prisotnost in na sodelovanje. Marsikdaj je koga spodbudil, da se je tudi dejavno vključil v delavnice ali jih celo vodil, da je pomagal pri organizaciji izobraževanja in podobno. S takimi osebnimi stiki in zavzetostjo je dosegel, da so se nekatere pobude dobro prijemale in čeprav so nekatere druge po prvih poskusih propadle, se je vzdušje na naših šolah v celoti prevetrilo; zavladalo je večje zanimanje za slovenistiko med pedagoškimi delavci, Silvo pa nas je spodbujal, da posnemamo dobre prakse v Sloveniji, poskrbel je tudi za hospitacije na vzornih šolah, vabil nas je na vsakoletna zborovanja SDS. In čeprav smo takrat še imeli težave z udeležbo na dogodkih v Sloveniji zaradi državljanstva in tuje valute, je zanimanje za slovenistično delovanje stalno naraščalo.

Ni slučaj, da se je iz tega živahnega in širšega zanimanja za slovenski jezik in literaturo okrepilo in utrdilo tudi delovanje Slavističnega društva pri nas, ki je bilo sicer ustanovljeno že leta 1971, a je imelo dotlej brez pedagoških delavcev le malo članstva in je bilo delovanje omejeno na kako predavanje ali predstavitev knjige. V začetku osemdesetih letih

pa se je zgodilo, da se nas je okrog trideset tržaških in goriških slavistov udeležilo kongresa SDS v Ljubljani in ko smo se po končanem dopoldanskem programu zbrali na kosilu Pri Žabarju, smo ugotovili, da »nas je za eno društvo«, res smo se organizirali, sklicali občni zbor, izvolili predsednika in tajnika in zaorali na novo. Odtlej smo pridobivali vedno več novih članov iz učiteljskih vrst, v program dela pa smo poleg literarnih večerov in predstavitev knjig uvedli še skrb za jezik, izpopolnjevalne tečaje, pedagoška vprašanja in predvsem povezovanje z drugimi slavističnimi društvi, predvsem s sosednjima iz Kopra in Nove Gorice. Pobude so se kar vrstile: medsebojno smo se obveščali o zanimivih pobudah, prirejali smo skupne strokovne ekskurzije, si pomagali z učnim gradivom in iz vsega tega se je po naravni poti, pa spet na pobudo Silva Faturja, rodila ideja o Primorskih slovenističnih dnevih, ki bi razvijali tako jezik kot literaturo na vsem primorskem prostoru ne glede na državno mejo. Prva priložnost je bila Bevkova obletnica leta 1990.

Primorski slovenistični dnevi so se trdno prijeli in še kar trajajo, čeprav so se razmere medtem zelo spremenile, odločno na bolje. Ob ustanovitvi se je govorilo o slovenskem enotnem kulturnem prostoru, koprške in novogoriške univerze še ni bilo, vse znanstvene in kulturne ustanove so se kopičile v Ljubljani, Primorska pa je bila nekako odrinjena. Smisel tega vsakoletnega zborovanja je bil – in je še – utrjevanje zavesti o primorski kulturni dediščini, odkrivanje na pol pozabljenih velikanov iz preteklosti, krepitev poznavanja lastne kulturne zgodovine in predvsem pozornost do razvoja jezika na eni in na drugi strani državne meje. Slavistično društvo Trst je svoje delovanje razširilo in postalo SD Trst-Gorica-Videm, Primorski slovenistični dnevi pa so se selili tudi v Gorico in v Benečijo. V istih letih sta se po vsem obmejnem območju razvili tudi tekmovanji za Bralno značko in za Cankarjevo priznanje.

Prav posebno skrb je Silvo Fatur posvečal razvoju jezika v težkih okoliščinah, kot se kažejo med Slovenci v Italiji, kjer smo dvojezični samo mi, živimo pa potopljeni v enojezičnem italijanskem okolju, tako da nam tuji jezikovni modeli močno vdirajo v način mišljenja in izražanja. Kot je znano, se je italijanska država vedno mačehovsko obnašala do nas, nikoli se ni pokesala za zločine, ki jih je zakrivila nad nami v obeh svetovnih vojnah, predvsem pa v obdobju fašizma, ko je bila celotna Primorska priključena Kraljevini Italiji in sta bila slovensko in hrvaško prebivalstvo zapisana genocidu. Posledice nosimo še danes, saj se niti številčno niti kulturno nismo več mogli postaviti na noge in se primerjati z močjo, ki smo jo imeli pred sto leti na svoji zemlji. Zato potrebu-

je naš jezik posebno nego, da se ne bi popolnoma izgubil vzdolž državne meje od Trsta do Trbiža, in temu vprašanju je posvetil Silvo Fatur svoje zadnje organizacijsko delo kot strokovni svetovalec za slovenske šole na Tržaškem. V sodelovanju z našim Deželnim zavodom za eksperimentiranje in pedagoško izpopolnjevanje IRRSAE^{*1} je izpeljal petletno jezikovno izpopolnjevanje za vse učitelje slovenščine vseh obveznih šol s slovenskih učnim jezikom v Italiji tako v Trstu kot v Gorici. V ta obsežen projekt je vključil ne samo strokovnjake iz matice, ampak tudi nekatere tukajšnje učitelje z dolgoletno prakso in znanjem. Načrt je izpeljal v celoti in ob koncu petletnega dela, je v sodelovanju z odgovornimi pri IRRSAE, zbral vsa gradiva v publikacijo, ki je izšla v posebnem zvezku *Slovenski jezik. Večletni načrt usposabljanja v osnovnošolskih učnih načrtih* (Trst, 1992). S tem je zapečatil svoje svetovalsko delo pri nas, dosledno s prepričanjem o nenadomestljivi vlogi materinščine.

Vse to je zmožni z nenehnim tkanjem vezi med podobno mislečimi in podobno čutečimi. Tla so bila plodna in danes lahko ocenjujemo, da je Silvo Fatur sejal v hvaležno zemljo. Marsikaj dobrega je zraslo. Naj razmislim le o svojem udejstvovanju, ki bi ga brez njegovih spodbud gotovo ne bilo. Pri zgoraj omenjenem izpopolnjevalnem tečaju IRRSAE mi je bila naložena tematika besedoslovja in besedotvorja. Takrat sem poleg teorije dala duška svoji didaktični ustvarjalnosti s serijo besednih iger, vaj in vsega možnega, tako da sem pozneje iz zbranega gradiva ustvarila še serijo oddaj za radio Trst A *Jezik mladih* ter posebno rubriko v tržaški reviji Škrat z naslovom *Besedni vrtiljak*; iz istega gradiva sem nazadnje zajela še snov za članek *Metoda igre pri slovarskem delu jezikovne vzgoje* v brošuri Šolska ura s SSKJ, ki jo je pri Zavodu za šolstvo uredil Silvo Fatur skupaj s Sonjo Starc.

Nešteto je spominov. Osebo najljubši pa mi je spomin na zborovanje Primorskih slovenističnih dnevov na Devinskem gradu leta 2007 ob 400-letnici Alasijevega slovarja, literarna tematika je bila Lepa Vida. Program je bil bogat, nastopili so sami ugledni predavatelji, devinski princ Carlo della Torre e Tasso je bil pokrovitelj in nam je zastonj dal na voljo kongresni prostor. Kosilo je bilo v Devinskem portiču na terasi slovenske restavracije, še vreme je prispevalo lep in sončen dan. Enotni kulturni prostor je bil postavljen, meje so padle, Koper je dobil svojo univerzo, Primorska ni bila več na robu dogajanja, ampak v stičišču.

Velik doprinos k vsemu temu je s svojim razmišljanjem in delom prispeval Silvo Fatur.

1 IRRSAE= Istituto regionale di Ricerca, Sperimentazione a Aggiornamento educativi; slov. prev. Regionalni inštitut za raziskave, eksperimentiranje in izobraževanje